

**Experimenteer-
gemeente
Poststad:
*'the place to be'***

Monique Leyenaar

15

Experimenteer- gemeente poststad: *'the place to be'*

Monique Leyenaar

1 januari: POSTSTAD aangewezen als experimenteergemeente

1 maart: Jacques Wallage met overweldigende meerderheid gekozen tot burgemeester door de inwoners van POSTSTAD

Door onze verslaggever. POSTSTAD - De – met recht zo genoemde – burgervader van POSTSTAD is voortvarend aan de slag gegaan met zijn agenda van politieke en bestuurlijke vernieuwing. Deze keer geen langdurige, moeizame en ondoorzichtige formatie van het College van B&W, noch een gedetailleerd Collegeakkoord. Wallage heeft binnen twee dagen zijn eigen team van wethouders samengesteld en samen met hen een vijf pagina's tellend visiestuk gepresenteerd. Afsproken is dat de leden van het College binnen twee maanden met meer uitgewerkte plannen komen voor hun portefeuille.

Zoals Wallage ook heeft beloofd tijdens zijn campagne, is het een zeer divers team. Drie vrouwen, drie mannen en twee transgenders; drie met een niet-westerse achtergrond; twee jonger dan dertig jaar, twee tussen de 30-40 jaar, twee tussen de 40-60 jaar en twee ouder dan 60 jaar. Verder zijn alle delen van de stad vertegenwoordigd en is er een goede mix aanwezig van deskundigheden: financiën, zorg, sociaal domein, onderwijs, sport en kunst. De burgemeester is zelf het voornaamste aanspreekpunt voor burgerzeggenschap, burgerparticipatie en burgermeespraak, zo kondigde Wallage aan in het – ook direct ingestelde – wekelijkse 'media-uurtje op woensdag'. Nog een nieuwtje is dat de wethouders burgeradviescommissies zullen gaan instellen rond hun portefeuille. Inwoners kunnen solliciteren naar het lidmaatschap van een commissie en worden door de gemeenteraad benoemd op basis van een mix van diversiteit en deskundigheid.

'Het gaat allemaal anders in POSTSTAD' - Allereerst het kiezen van de lokale volksvertegenwoordigers. Nu staat het gemeenteraadslid veel te ver af van de inwoners die hij of zij geacht wordt te vertegenwoordigen. Het lijstenstelsel – kandidatenlijsten die door politieke partijen op een ondoorzichtige

manier worden samengesteld – werkt in de hand dat potentiële gemeenteraadsleden nauwelijks moeite doen om zich te profileren en om bekendheid te verwerven bij de kiezers. Ter versterking van de band tussen gekozenen en kiezer voert Wallage dan ook het meerderheidsstelsel in, waarbij POSTSTAD wordt opgedeeld in 33 districten en elk district een afgevaardigde kiest volgens het meerderheidssysteem. Iedere kiesgerechtigde bewoner van een district kan zich kandidaat stellen: dat kan namens een politieke partij, maar dat hoeft niet. Behalve deze districtskandidaten, zijn er zes zetels gereserveerd in de gemeenteraad voor functionele organisaties: de universiteit van POSTSTAD, de ondernemersvereniging 'Binnenstad', het ziekenhuis 'De Zorgpost', de koepel 'Zonder Zorg', de woningcorporatie 'Postdale' en de lokale sportfederatie. De kandidaatstelling en verkiezing van deze vertegenwoordigers zijn de taak van de betreffende organisaties. Wel zal een onafhankelijke commissie toezien op het democratische verloop van deze processen.

De voornaamste taak van de gemeenteraad is het controleren van burgemeester en college op de rechtmatigheid en wenselijkheid van het gevoerde bestuur. Verder fungeert de gemeenteraad als klankbord voor het gemeentebestuur en levert hij input over wensen en problemen vanuit de lokale samenleving. In alle 33 districten komt er een 'Volkshuis', een ruimte waar burgers onderling of met hun raadslid en ambtenaren over gemeentezaken kunnen spreken. Hier vindt ook het wekelijkse spreekuur plaats van het 'eigen' raadslid en de burgerjury's over voor dit deel van POSTSTAD belangrijke thema's.

De kiesgerechtigde leeftijd wordt trouwens gesteld op 16 jaar.

'Inwoners van POSTSTAD 'verburgeren'¹ - Steeds vaker nemen burgers zelf initiatieven om bepaalde publieke voorzieningen voor elkaar te krijgen. Wallage is hier een groot voorstander van en zal zijn ambtenaren instrueren om deze initiatieven zoveel mogelijk te ondersteunen en te faciliteren. 'Loslaten in vertrouwen' is zijn motto! Meer in het algemeen geldt, volgens Wallage, dat burgerschap sterker dient te worden gepositioneerd in de lesprogramma's. De eis dat zoveel mogelijk mensen van zoveel mogelijk verschillende achtergronden meebesturen (inclusiviteit), houdt in dat *alle* burgers van 16 jaar en ouder moeten kunnen beschikken over de noodzakelijke vaardigheden en kennis om zijn of haar zegje te kunnen doen. De boodschap dat wij allen eigenaar zijn van de publieke voorzieningen en de publieke ruimte en dat gekozen vertegenwoordigers hun werk alleen maar goed kunnen doen wanneer andere burgers hen van input voorzien en tegelijk controleren, dient luid en duidelijk te klinken. Natuurlijk onder constante vermelding dat de mate van betrokkenheid en inzet per individu verschilt. *'Learning by doing'* is een beproefd concept: vormgeven van de samenleving vereist vaardigheden als informatieverwerking en -beoordeling, met anderen delibereren, compromisvorming en tot besluitvorming komen. Praktijkervaring doet men op door deelname of betrokkenheid bij burger-/ cliëntadvies-commissies, burgerbegrotingscommissies, beslissende referenda, beslissende burgerjury's en rechtstreekse verkiezing van bestuurders, zowel in het stadhuis als in corporaties, zorg- en onderwijsinstellingen. De burgers van POSTSTAD kunnen hun borst natmaken, zo kondigt Wallage aan: zij zijn aan zet! Belangrijke beslissingen zullen worden voorbereid door burgerjury's en de uitkomst van de burgerjury zal vervolgens worden voorgelegd aan de hele bevolking via referenda. Wallage is een groot voorstander van burgerjury's. Deze zijn er voor bedoeld om burgers een gefundeerd oordeel te laten geven over een lokaal beleidsissue. In tegenstelling tot de

---

1 Verburgeren in de zin van enerzijds verantwoordelijkheidsgevoel (eigenaarschap) voor de buurt, voor medebewoners en voor publieke voorzieningen en anderzijds de bereidheid om zich hiervoor, in meer of mindere mate, in te zetten (Monique Leyenaar en Remco Nehmelman, Een moderne democratie, essay, in: *Binnenlands Bestuur*, vol. 38, nr. 6, 2017, p. 30-32).

meeste andere vormen van burgerparticipatie, melden burgers zich niet zelf aan voor deelname, maar wordt men door random steekproeftrekking benaderd.² De groep komt dan een of meerdere dagen bijeen om over het beleidsissue te discussiëren en te oordelen. De deelnemers ontvangen vooraf schriftelijke informatie over het beleidsissue en kunnen tijdens de bijeenkomst(en) met deskundigen en belanghebbenden van gedachten wisselen. De discussie vindt zowel in kleine groepen als plenair plaats en wordt geleid door onafhankelijke gespreksleiders. Het is de bedoeling dat de groep door middel van discussie en overleg gaandeweg naar een eindoordeel convergeert. Unanimiteit is daarbij ideaal, maar ook een genuanceerde uitkomst behoort tot de mogelijkheden. De uitkomst is een concreet besluit of aanbevelingen in de vorm van een advies.³ Tijdens de campagne zijn al een aantal thema's genoemd voor zo'n burgerjury: maatregelen om de luchtkwaliteit van POSTSTAD te verbeteren; het parkeerbeleid in de binnenstad; opvang van vluchtelingen in de stad.

'De politiek heeft de democratie gekaapt' - Het belangrijkste thema van de campagne van Wallage was dat in POSTSTAD *alle* burgers betrokken zijn en niet *een kleine groep* partijpolitieke bestuurders de dienst uitmaken en dat politiek en democratie veel meer zijn dan alleen besluitvorming in het stadhuis. Het is *ook* zeggenschap over en besluiten nemen in maatschappelijke organisaties, zoals woningcorporaties, zorginstellingen en onderwijsorganisaties. Ook daar moet het gaan om democratische besluitvormingsprocessen en om democratische waarden zoals inclusiviteit, transparantie, macht en tegenmacht. Voor Wallage betekent *democratie* dat *meer* mensen *vaker* en *intensiever* meedoen en meebesluiten, niet zozeer in partijpolitieke verbanden, maar eerder in de buurt en in tal van maatschappelijke, semi-publieke organisaties. De inwoners van POSTSTAD hebben zeggenschap over (semi-)publieke taken en over de publieke ruimte. Wallage heeft toegezegd op zeer korte termijn met concrete plannen te komen om medespraak en zeggenschap over het wonen, de zorg en de scholen en universiteit te versterken. Uitgangspunt hierbij is het in juni 2017 gepubliceerde advies *Democratie is méér dan politiek alleen* van de Raad voor het openbaar bestuur: een volle democratie is niet alleen een *politieke*, maar ook een *maatschappelijke* democratie, aldus de Rob.

'Fijn wonen in POSTSTAD' - Het bestuurlijke concept van burgemeester Wallage drijft op twee belangrijke uitgangspunten: de menselijke maat en vertrouwen. Professionalisering en bureaucratisering hebben burgers op afstand geplaatst en vanuit de organisaties zelf is er te weinig aansporing geweest om, als individu of gezamenlijk, mee te denken, mee af te wegen en mee te beslissen. Dat moet veranderen, vindt Wallage, en de experimenteerstatus van POSTSTAD verschaft hem de mogelijkheid om vastgeroeste instituties zoals verkiezingen en lokale besluitvormingsprocedures aan te pakken. Zijn geloof in de bereidheid van de inwoners van POSTSTAD om zich in te zetten voor elkaar en voor de stad is groot. Om burgers zelf die inzet vorm te laten geven en zo de mens – en niet de politiek – weer op de eerste plaats te zetten, wordt een groep van 30 burgers via loting gevormd die maandelijks de burgemeester gaat adviseren over de 'menselijke maat', over oplossingen die ten goede komen aan het leefklimaat van POSTSTAD. Ieder jaar wordt door middel van een nieuwe loting een nieuwe groep gevormd. Wallage hoopt zo het '*out of the box*-denken' van mensen aan te kunnen boren. Als voorbeeld noemde hij het idee om de postbode niet te laten verdwijnen uit het straatbeeld, maar hem of haar een uitbreiding van taken te geven: behalve post bezorgen ook de

- 2 Uit de groep die zich opgeeft wordt dan met behulp van stratificatie de uiteindelijke jury vastgesteld, waarbij met relevante kenmerken rekening wordt gehouden. Om deelname te bevorderen, wordt er een redelijke vergoeding gegeven.
- 3 Zie voor de praktische uitwerking van een burgerjury: M. Leyenaar, *De burger aan zet*. Handleiding Burgerforum, Den Haag, Ministerie van Binnenlandse Zaken, 2009.

ogen en oren zijn voor bijvoorbeeld de zorg en politie. Andere ideeën zijn het vergroenen van POSTSTAD door toe te staan dat op platte daken tuinen kunnen worden aangelegd en groente kan worden verbouwd en om studenten en gepensioneerde ouderen samen te laten wonen in daartoe verbouwde leegstaande kantoorgebouwen. Wallage weet het zeker: POSTSTAD is *'the place to be'*.

Monique Leyenaar is hoogleraar Vergelijkende politicologie aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Van 1 juli 2009 tot 1 juli 2017 was zij lid van de Rob.